

Konfliktusok az egyházban

BRUNO CHENU

Egy katolikus újságíró nézetei

Passzionista szerzetes, a francia katolikus napilap, a La Croix főszerkesztője. Az előadás, melynek szerkesztett változatát közöljük, az UCIP nemzetközi konferenciáján hangzott el Bledben (Szlovénia), 1996. szeptember 26-án.

Úgy gondoltam, hogy a téma általános elemzése helyett érdekesebb lesz egyetlen eseményre összpontosítanom, amelyet általában a „Gaillot-ügynek” nevezünk. Azt hiszem, hogy ez korunk egyik tipikus egyházi összeütközése, és a La Croix mint katolikus újság természetesen a tömegtájékoztató vihar középpontjába került. Ez az eset jó bepillantást enged a mai egyházba s a katolikus újságíró-mesterségbe.

A válság kezelése

Külön szólok a vezércikkről, a közösségi megbeszélésekről és az olvasói levelekről.

1. *A vezércikkek.* Egy hét alatt három vezércikket írtam a La Croix-ba. Leggondosabban az elsőt készítettem el. Legjobban a másodikat értékelték. A legáltalánosabb a harmadik volt.

Vezércikkek

Elmélkedésünk számára mindenesetre az első a legérdekesebb, hiszen ez fontos pillanatot jelöl. Gyakorlatilag az evreux-i püspök elmozdítását követő órában kellett megírnom. A hír 1995. január 13-án, pénteken fél tizenkettő felé érkezett. Dél és negyed kettő között dolgoztam, mert cikkemnek benne kellett lennie az újság második, délutáni kiadásában. Így hangzik:

„Megsérült a közösség

Megfosztva. Mgr Jacques Gaillot megfosztva püspöki hivatalától. Íme, egy római döntés, amely bizonyára kemény próbára teszi a franciaországi egyház egységét. Egyesek számára a püspöki hivatal e megvonása pusztán logikus következménye az evreux-i püspök viselkedésének, hiszen ő mindig kész volt magát „a kóruson kívül” kifejezni, tekintet nélkül a hivatali fegyelemre. Mások úgy érzékelik, hogy e hatalmi gesztus tagad egy bizonyos keresztényi és egyházi létet, mely a szabadságban s azok iránti nyitásban gyökerezik, akik a legtávolabb vannak a hittől. A francia egyház ismét a Gaillot-pártiak és ellenfelei közötti széttöredezés veszélyének teszi ki magát.

Annyi látszik, hogy egyesek olyan eszmék hordozójának tekintették Mgr Gaillot-t, amelyeket nem tudott vállalni. Voltak, akik a II. Vatikáni

zsinathoz egyedül hű egyház jelképévé emelték őt, s ezáltal a többi püspököt és a pápát egy letűnt korszak egyházi restaurációjának előmozdítóiként határozták meg. Bármit is tett vagy mondott Mgr Gaillot, az számukra eleve az Evangélium igéje volt. Noha senki sem vonhatja kétségbe a püspök úr apostoli buzgóságát, mégis tény, hogy a tömegtájékoztathoz való viszonya és a püspöki karba való sajátos beilleszkedése olyan kérdéseket vetettek föl, amelyek magyarázzák, ha nem is igazolják, az eheti döntést. Nem volt okos dolog Mgr Gaillot-t a modern idők prófétájává tenni. Részéről viszont nem volt okos dolog arra játszani, hogy a figyelem középpontjába kerüljön, és elszigetelődjék a püspöki karban.

A Mgr Gaillot és Mgr Decourtray közötti első összefűzés alkalmával Péter és Pál alakját idéztük föl az ősegyházból. Péter inkább a közösséget gondozta, Pál viszont inkább a missziókat élte. Az ellentét már a kezdetek kezdetén létezett. Ma új változatban éljük át. De rendkívül sajnálatos lenne, ha Péter döntése azt az üzenetet közvetítené, hogy az evangéliumi nagylelkűség, a kiközösítettek szenvedése és a mindenkivel való érintkezés másodlagos ügy az egyházban. Jacques Gaillot maga írta: »Túl sokat beszélnek az evreux-i püspökről, és túl keveset az általa fölvetett kérdésekről.«

A második, következő vezércikk hétfőn párhuzamot kívánt vonni a Manilában tartózkodó pápa és a Franciaországban működő Mgr Gaillot között. Különösen az egyházi hatalom kérdésével foglalkoztam itt, a hatalom gyakorlásának olyan módját kívánva, amely „összeegyezteti a személyes vetületet (a pápával való szükség szerű közösséget), a kollegiális szempontot, a püspöki testület felelősségét, a közösségi vetület és a helyi egyházak súlyát”.

- A harmadik cikk három viszonyt kívánt vizsgálat tárgyává tenni:
- az egyház és a társadalom,
 - a misszió és a közösség,
 - a francia egyház és a katolicizmus központja közötti viszonyt.

**A szerkesztőségi
megbeszélés**

2. *A közösségi megbeszélés.* A La Croix-nál az a vezérelv, hogy nem teszünk közzé cikket anélkül, hogy a szerkesztőség más tagjai el ne olvasnák azt. Ami a vezércikkeket illeti, ezeket a vezetőség tagjai és a vallási hírek részlegének tagjai olvassák újra. Ez az átolvasás mindig áldásos, mert az ember időnként nem veszi észre egy kifejezés vagy elemzés kétértelműségét.

A legérdekesebb azonban az volt, amikor az eseményt követő csütörtökön megbeszélést tartottunk minden érdeklődő újságírónk részvételével, hogy reagálhassanak arra a módra, ahogyan a Gaillot-ügyet kezeltük. A megbeszélés csaknem két óra hosszát tartott, s lehetővé tette, hogy az egész szerkesztőség azonos álláspontra kerüljön, vagy legalábbis megértse a követett irányvonalat.

Olvasói levelek

3. *Olvasói postánk* kivételesen sok és jó minőségű volt. Minden történelmi rekordot megdöntöttünk: 1400-1500 levelet kaptunk. A szerdai számtól kezdve tudtunk közzétenni leveleket és faxokat. A kö-

zönség értékelte ezt a gyorsaságot. Február másodikán külön oldalt szenteltünk azoknak az olvasói leveleknek, amelyek arra a módra reagáltak, ahogyan mi magunk kezeltük a Gaillot-ügyet. Február 4-étől fogva leállítottam az érzelmi reakciók közlését, s ezután csak olyan leveleket tettünk közzé, amelyek a katolikus egyház jövőjét meghatározó alapproblémákkal foglalkoztak. Az a sikeres eredményt hozó ötletem támadt, hogy az egész levelezést elemeztessük az újságtól független, hozzáértő külső megfigyelővel. Ebből 46 oldalas érdekesítő jelentés született, amelyből az újságban csak részleteket tudtunk közzétenni, de az egész rendelkezésére állt azoknak az olvasóinknak, akik igényelték.

A válság elemzése

A Gaillot-ügy kipattanását a következő körülmények okozták. Szerepet játszott benne a francia egyház ingatag egyensúlya. Ezt főleg az „állandó személyzet”, a papság megritkulása idézte elő. Ez a püspökök legnagyobb gondja.

Másrészt a francia püspöki kar rendkívül megosztott, s képtelen a Gaillot-ügy rendezésére.

Végül pedig Róma is belefáradt az ügy kezelésébe, amely egyrészt Mgr Gaillot magatartásából, másrészt a római apparátus merevségéből adódott. Eközben nem szabad megfeledkeznünk arról a tényről, hogy Mgr Gaillot elmozdítása sok állásfoglalás és döntés után következett be, amely nem kevés katolikust felizgatót, és amelyet úgy értelmeztek, mint a pápai hatalom megkeményedését.

A válság számos problémát vet föl az egyházzal kapcsolatban, hiszen ilyenkor mindig maga az egyház kerül nehéz helyzetbe. Ezeket a kérdéseket három sarkpont köré csoportosítottam: misszió, közösség és kommunikáció.

Misszió

1. *Beilleszkedés a kultúrába.* A jelenkori, „modern” kultúrával való viszony egésze a tét. Úgy tűnik, az egyház képtelen ezt a társadalmat elfogadni, mely a szabad egyéni döntéshozattal, a hatalom eleve visszautasításával, az elvilágiasodással, a tömegtájékoztatási eszközök igézetével és a demokratikus vitával határozza meg önmagát. Azok az értékek, amelyekért az egyház sikrasszáll, e közfelfogás ellenlábasai számára modernség-elleneseknek tűnnek. Vajon képtelen-e az egyház rokonszenvet érezni a „modernitás” iránt? Miért lenne ez a társadalom vétkesebb, mint a korábbiak? Az egyház meglehetősen hűvösnek látszik e kérdéssel kapcsolatban. Első problémánk tehát a beilleszkedéssel kapcsolatos. Ezért:

— szavahihetőnek kell lennünk, azaz élnünk kell, amit mondunk, és a jelenkori tapasztalatnak megfelelően kell megfogalmaznunk azt;

— ösztökélő és vonzó javaslattal kell rendelkezünk az együttéléssel kapcsolatban;

— olyan lelki ösvénynek kell lennünk, amely lehetővé teszi az egyének épülését.

2. *Jelen kell lenniünk azok számára, akik eltávolodtak a hit és a társadalom peremére.* Itt egyszerűen gondolok a hitetlenség és közömbösség, valamint a szegénység és kirekesztettség világára. A keresztények ott vannak ugyan, számos keresztény dolgozik egyházi vagy világi szervezetekben, de az egyház kissé fél beszélni arról, amit tesz.

3. *Az elvárás az egyházzal szemben.* A francia társadalom reakciója a Gaillot-üggyel kapcsolatban azt mutatja, hogy a keresztény közösséggel szemben mindig létezik egyfajta elvárás. Mindig kellenek Abbé Pierre-ek és Emmanuelle nővérek. Minden kritikában valamiképpen benne rejlik a szerető morgolódás is. Mgr Gaillot személyiségén keresztül sokan fölfedezték, hogy az egyház közel áll hozzájuk, és megérti a gondokat.

Közösség

4. *Léteznek hatékonyan működő nyomást gyakorló csoportok.* Mgr Gaillot-t nem érte volna büntetés, ha nem léptek volna közbe nyomást gyakorló csoportok, amelyek bejáratosak Rómában. Ez nyilvánvaló. Odafent nem ugyanúgy hallgatnak mindenkire...

A római döntés olyan hasadékokat támasztott, amelyekről azt hittük, hogy már eltűnőben vannak. Megmerevedtek az eltérő álláspontok a katolikus közösségen belül.

5. *A hatalom működése.* A döntést „monarchikus” módon hozták. A francia püspöki kar a rádióból értesült a határozatról. Az evreux-i egyházmegye tagjait nem hallgatták meg. A hatalom ismét egy irányban működött: a hierarchiától a nép felé, Rómából az egyházmegye felé, a központból a periféria irányába.

Sürgősen újra meg kell találnunk az egyensúlyt és az együttműködést a három sík között: a személyes (jelen esetben pápai), testületi (a püspöki kar), és a közösségi (az ügyben érintett Isten népe) sík között.

Ebben a keretben kell értékelni mindazokat az igényeket, amelyeket egy demokratikusabb egyház támaszthat.

6. *A püspökről alkotott fogalom.* A Vatikán legelső nyilatkozataiban még nem volt egészen egyértelmű a vád. Valójában Gantin bíboros határozta meg közelebbről 1995. február 1-jén Mgr Gaillot „bűnét”: ez abban állt, hogy nem vállalta az egyház hitközösségét a püspöki karban dolgozó testvéreivel, és mindenekelőtt Péter utódával. Mgr Gaillot gyakran kifejezte távolságtartását az egyház hivatalos tanításaival szemben, sőt alkalmanként nyíltan szembeszegült velük. Tehát a közösség és a tanítás sarkpontjaiban voltak eltérések, nem a lelkipásztori küldetésben. Egyesek mindjárt úgy találták, hogy a püspöki szolgálat hivatalos meghatározása túlságosan az egyház belseje felé irányul, nem eléggé a külvilág felé.

7. *Vezetőség és testület viszonya.* Számomra ez jelenlegi egyházi életünk egyik nagy problémája. Az I. és a II. Vatikáni zsinat egy-

más mellett. Nem fogunk előrejutni ökumenikus és beilleszkedési törekvéseinkben anélkül, hogy újragondolnánk a vezetés meg a kollegialitás viszonyát.

8. *Egység többes számban.* Így hangzik annak az egységnek a meghatározása, amelyet a kihívásokkal szembenező egyháznak magáévá kell tennie. Ma nagy türelem szükséges a választások és megközelítések területén. Egy olvasónk kérdezi: „Az egységet vajon a gondolkodási és cselekvési módok egyöntetűségében kell keresni, vagy az egymást gazdagítóan kiegészítő különbségek együttesében, vagy pedig e két szemlélet közötti egyensúlyban?” Az egység nem egyformaság. Négy Evangéliumunk van ugyanarról a Jó Hírről. De hol vannak a különbségek elfogadásának határai?

9. *Új szereplők az egyház életében:* felelős világiak és diakónusok jelentek meg. Evreux éppen zsinati szellemű lépést tett. Amikor valaki megízleli a közösségi felelősséget, nehéz úgy látnia magát, mint egyszerű végrehajtót. Ez az első eset, hogy nyilvánosan észlelhető volt a diakónusi testület létezése Franciaországban.

Kommunikáció

10. *Az egyházon belül.* Az olvasói leveleink és a Gaillot-ügy nyomán tartott megbeszélések egyik legmeglepőbb gyümölcse a hívők megnyilatkozási vágya volt. Óriási vágyakozást tapasztaltunk a közönségben a vélemény-kifejezésre. Mindenekelőtt nem a vitakozás szándékát éreztük olvasóinknál, hanem egyszerűen vágyat arra, hogy kifejezzék magukat, elmondják azt, ami a szívüket nyomja. A másik meghallgatása csak ezután következett, a vita szükségességének érzete pedig még később. Azért van ez, mert hiányoznak a hit legelemibb szintű kifejezésére alkalmas helyek. Nyilvánvaló volt a nagyfokú elégedetlenség. Egyházunkban a kommunikáció túlságosan leereszkedő. Az emberek szeretnének valóban közreműködni.

11. *A társadalom vonatkozásában.* Az a benyomásunk, mintha az egyház egy másik világban élne. Márpedig éppen az egyházban cselekvő emberek leghőbb vágya, hogy megfelelhessenek a társadalom várakozásának a szociális kérdésekben csakúgy, mint az útkeresésben és az új erkölcsi normák felállításában.

A Gaillot-ügy egyik drámai vonatkozása az a kép, mely az egyházzal ennek során kialakult; önkényes, türelmetlen, dőlyfős, leckéztetésre hajlamos egyházat mutat, amely távol áll az emberek gondjaitól, s csak késve ismeri be hibáit. Attól lehetett tartani, hogy a közösségek megsebződnek, a világi segítők elkedvetlenednek.

Az alapproblémákat összefoglalhatjuk olyan módon is, hogy föltesszük a kérdést: nem fordítunk-e lassan hátat a II. Vatikáni zsinatnak? Vagy, hogy pozitívabban fogalmazzunk a hozzászólások elemzésére fölkerülő szakértő szavaival: „Úgy tűnik, a katolicizmus új formája van kibontakozóban egy új történelmi rendben.”

A Gaillot-ügy kapcsán főszerkesztőként olyan elveket próbáltam meg érvényesíteni, amelyek kizárják, hogy

1. *belekeveredjem az ügybe.* Uralkodnom kellett az érzelmeimen. Háttérbe szorítani a saját felfogásomat.

2. *Ugyanakkor igyekeztem építő álláspontot elfoglalni.* Számot vetni a helyzettel, és megpróbálni a lehető legtöbbet kiaknázni belőle. Meg kell próbálnunk elszakadni rögeszméinktől. Nem a mi dolgunk olajat önteni a tűzre, elmélyíteni a válságot, lázadás élére állni. Mindezt pedig úgy kell elkerülnünk, hogy egyidejűleg betöltsük tájékoztató szerepünket is.

3. *Igyekeztem elhárítani a kísértést, hogy helyettes Tanítóhivatalnak fogjuk fel magunkat.* Kötelességünk elsősorban a tájékoztatás: meg kell szólaltatnunk minden nézőpontot. Az olvasó kapja kézbe a dosszié minden elemét, még akkor is, ha az újságnak jogában áll egy bizonyos megközelítést javasolnia. Ne legyen az olvasónak olyan benyomása, hogy a háttérből irányítják.

4. *A felsőbb igazságot keresve meg kell határozni az újságírói szabadság és az egyházhoz való hűség viszonyát.* „Istennek nincs szüksége a mi hazugságainkra” (XIII. Leó). Szakértők bevonásával bátran meg kell közelíteni az alapproblémákat. Nem beszélni bátorságról ott, ahol egyszerűen az igazság szolgálatáról van szó, testvéri és nem kevély igazságról.

5. *A szerkesztőségen belül követelmény a csapatmunka.*

6. *Hinnünk kell a sensus fidelium-ban, a hívők éleslátásában, Isten népének egészségében, a párbeszéd jótékony hatásában.* Személy szerint jobban szeretek *sensus fidelium*-ról, mint közvéleményről beszélni. Ezt a *sensus*-t közelebről a postánkból ismerem.

7. *Figyelnünk kell arra, amit a nem-katolikus keresztények gondolnak saját észjárásuk szerint, saját egyházi tapasztalatuk alapján.* Más egyházak másként működnek, máshogyan szabályozzák beharcaikat, s mindez ösztökélhet minket.

8. Ezek az elvek egyfajta *egyházias érületet* feltételeznek, az egyházban dolgozó személyek és az egyházi hagyomány mély ismeretét.

* * *

Úgy vélem, szükséges, hogy a katolikus egyház számba vegye a párbeszédre vonatkozó kötelességeit, és rögzítsen egy belső használatú párbeszédkódexet. Nem abból a célból, hogy kivonja magát a dialógusból, hanem azért, hogy derűsen, bizalommal telten vegyen részt benne. Az esetek legnagyobb részében leginkább a kölcsönös bizalom hiányzik. Mindenki attól tart, hogy törbe csalják. A II. Vatikáni zsinat szerint viszont a belső párbeszéd feltétele a külső

¹Oecumenica 1969, 114.

dialógusnak (vö. *Gaudium et spes* 92). Amint Georges Gudorf francia filozófus mondta: „Még ha a vitatkozás igazsága elválasztó igazság is, a párbeszéd igazsága összekötő igazság”.¹

Az egyházi összeütközések természetesen nem lehetnek tökéletesen átláthatóak. De mégis fonák helyzet, hogy nem tájékoztatnak világosan a konfliktus lényegéről és okairól aszerint, amint azokat a megbízott hatóság látja.

Elmélkedésünk előtt érdekes távlatot nyithat, ha saját célunkra újragondoljuk a *Keresztység, Oltáriszentség, Szolgálat* (Baptême, Eucharistie, Ministère [BEM]) című ökumenikus szöveget, mely az egyházon belüli hatalomgyakorlás hármasságáról szól:

— A közösségi vagy zsinati eljárásról. Ebben az esetben a közösség hatóságként működik, különböző tömörülései révén.

— A területi mód. A lelkipásztori — akár püspöki, akár papi — területnek saját hatalma van.

— A személyes mód. Az egyháznak szüksége van jól felkészült pásztorokra.

Ami érdekes és nehéz, az e három követelmény összehangolása. Ügyeljünk a három fórum közötti feszültség megőrzésére, nehogy a hierarchikus hatáskör mindent magába szippantson. Befelejésül Tillard atyától idézek egy ilyen irányba mutató gondolatmenetet:

„A helyi egyház működése nem szabályozható sem hierarchikus módon, amikor egyetlen személy érvényesíti akarátát, sem pedig demokratikus vagy »parlamentáris« úton, amikor minden kollektív módon történik, indítványok betérjesztése, javítása és többségi elfogadása révén. Az egyház működése a zsinatinak nevezett módon irányítható, amelyben az egész közösség tevékeny, minden fokon, de tiszteletben tartja a sajátos jogköröket, amelyek közül egyesek a papi felszenteltséggel járnak (...). Tehát nem lehet sem csökkenteni a közösség által játszott szerepet, (amelynek gyakorlását elő kell segítenünk olyan módon, hogy biztosítjuk a helyes működéséhez szükséges feltételeket), sem eltávolítani vagy minimális kifejeződésére csökkentve viszonylagossá tenni a felszentelt pásztor létfontosságú szolgálatát. A helyi egyház szentségi szerkezete egyfelől minden hívőnek a keresztény beavatottság szentségében gyökerező jogaiból és kötelességeiből, másfelől pedig a pásztor sajátos, felszentelésének szentségében gyökerező felelősségéből szövődik össze e két összetevő közösségében”.²

²L' *Eglise Locale*. Cerf, Paris, 1995, 331—332.

Vassányi Miklós fordítása